

УДК 378.937

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-32>**Ольга СИТНИКОВА,***orcid.org/0000-0001-6861-8120**викладачка кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов
Міжнародного гуманітарного університету
(Одеса, Україна) olgasitnikova@ukr.net*

КОМПЕТЕНТНІСТЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ФІЛОЛОГІЇ: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА, ФОРМУВАННЯ

У статті розкривається проблема формування компетентності міжкультурної взаємодії у майбутніх бакалаврів філології. Компетентність міжкультурної взаємодії є здатністю до вивчення культури, мови, особливостей життя, діяльності, поведінки та спілкування різних народів. Основними структурними компонентами компетентності міжкультурної взаємодії є ціннісний, теоретичний, процесуальний.

Ціннісний компонент віддзеркалює прагнення пізнавати мову та культуру інших народів, їхній спосіб буття, світогляд, традиції. Ми відносимо до цього компонента також інтерес до соціолінгвістики, теоретичної та прикладної лінгвістики, методики навчання іноземної мови. Теоретичний компонент репрезентований знаннями про культурну спадщину народів, як і професійно-лінгвістичними та професійно-педагогічними знаннями. Процесуальний компонент передбачає вміння взаємодії з представниками різних культур, ефективної комунікації з ними, виховання учнів на засадах плюрилінгвізму, ознайомлення із кращими культурними досягненнями різних народів світу.

Важливим методом формування компонентів компетентності міжкультурної взаємодії є самостійна робота. Ця робота майбутніх бакалаврів філології спрямована на розвиток абстрактного, критичного мислення студентів, оволодіння ними сучасними науковими знаннями, ефективне опрацювання нової інформації та її застосування в практичних ситуаціях, виявлення проблем та пошук шляхів їх самостійного вирішення. Нами були розроблені самостійно-аналітичні та самостійно-продуктивні завдання. Самостійно-аналітичні завдання передбачали проведення аналізу певних понять, висловлювань, наукових позицій з проблем підвищення ефективності міжкультурної взаємодії представників різних народів. Натомість самостійно-продуктивні завдання мали на меті розробку вправ, серій уроків, програм конкурсів, лекцій з використанням мультимедійних технологій, наочного матеріалу задля формування інтересу та знань школярів про культуру народів світу.

Це дослідження передбачає перспективне вивчення методів проектного навчання для підготовки студентів до ефективної міжкультурної взаємодії в соціальному контексті.

Ключові слова: компетентність, міжкультурна, взаємодія, бакалавр, філологія, самостійна робота.

Olga SYTNIKOVA,*orcid.org/0000-0001-6861-8120**Lecturer at the Department of Romano-Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages
International Humanitarian University
(Odesa, Ukraine) olgasitnikova@ukr.net*

COMPETENCE OF INTERCULTURAL INTERACTION IN THE FUTURE BACHELOR OF PHILOLOGY: ESSENCE, STRUCTURE, FORMATION

The article reveals the problem to form the competence of intercultural interaction in future bachelors of philology. This competence is the ability to study the culture, language, features of life, activities, behavior and communication of different peoples. The main structural components of intercultural interaction competence are axiological, theoretical, and processual.

The axiological component reflects the desire to learn the language and culture of other nations, their way of life, worldview, and traditions, as well as interest in sociolinguistics, theoretical and applied linguistics, methods of teaching a foreign language. The theoretical component is represented by knowledge about the cultural heritage of peoples, professional-linguistic and professional-pedagogical knowledge. The processual component involves the ability to interact with representatives of different cultures, effective communication with them, educating students on the basis of plurilingualism, familiarizing people with the best cultural achievements of different peoples of the world.

Independent work is an important method to form the components of intercultural interaction competence. This work of future bachelors of philology is aimed at developing students' abstract, critical thinking, mastering modern scientific knowledge, effective processing of new information and its application in practical situations, identifying problems and finding ways to solve them independently. We developed independent-analytical and independent-productive tasks. Independent-analytical tasks involve the analysis of certain concepts, scientific positions on the problems to increase

efficiency of intercultural interaction of different peoples. Instead, independent-productive tasks were aimed at developing exercises, lesson series, competition programs, lectures using multimedia technologies, visual material for the formation of pupils' interest and knowledge about the culture of the peoples.

This study involves a prospective study of creative activity, project-based learning methods to prepare students for effective intercultural interaction in society.

Key words: *competence, intercultural, interaction, bachelor, philology, independent work.*

Постановка проблеми. Одним з важливих питань розвитку вищої освіти в Україні є формування у майбутніх бакалаврів філології здатності до ефективної міжкультурної взаємодії з представниками різних народів, що забезпечує можливості ефективної комунікації, співпраці, партнерства в умовах діяльності багатонаціональних команд.

Ця проблема пов'язана з низкою важливих практичних завдань, як-от формування культури спілкування у професійному колективі, соціальної компетентності, здатності до співтворчості, готовності до іншомовної комунікації тощо.

У цьому ракурсі пріоритетного значення набуває підвищення професіоналізму майбутніх бакалаврів філології, результативна діяльність яких суттєво впливає на підготовку до іншомовного мовлення молодого покоління, виховання у нього поваги до представників інших культур, актуалізацію прагнення до співтворчості з іншими в міжнародних проєктах.

Аналіз досліджень. Вивчення наукових джерел переконує в тому, що різні питання заявленої проблеми висвітлювалися у таких напрямках дослідження: висвітлення міжкультурної комунікації в аспекті процесів глобалізації (Григор, 2018: 167), її сутності (Гутиряк, 2022: 207), структури (Філіппова, 2014: 1), особливостей міжкультурної взаємодії школярів (Алтухова, 2015: 21), самостійної роботи як методу формування цієї компетентності, професійно важливих умінь та якостей у процесі підготовки бакалаврів філології (Князян, Панченко, Весна, 2022: 165).

Утім проблема визначення сутності та структурних компонентів компетентності міжкультурної взаємодії у майбутніх бакалаврів філології, методів її ефективного формування потребує більш ґрунтовного дослідження.

Мета статті – висвітлити сутність та структуру поняття «компетентність міжкультурної взаємодії у майбутніх бакалаврів філології», завдання для самостійної роботи з формування цієї компетентності.

Завдання статті: проаналізувати наукові підходи щодо розкриття дефініцій, пов'язаних з проблемою формування компетентності міжкультурної взаємодії у майбутніх фахівців, розкрити сутність та компоненти поняття «компетентність міжкультурної взаємодії у майбутніх бакалаврів

філології», навести приклади завдань для самостійної роботи з формування цієї компетентності у здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня.

Виклад основного матеріалу. Аналіз джерел свідчить про різноманітні підходи до розуміння сутності та функцій міжкультурної взаємодії в соціумі. До того ж науковці пов'язують проблеми дослідження міжкультурної взаємодії з проблематикою міжкультурної комунікації.

Насамперед зазначимо, що існує позиція (Григор, 2018: 167), відповідно до якої міжкультурна взаємодія є сукупністю різнорідних відносин, зв'язків, процесів у культурних системах, зокрема їх функціонуванні, котрі мають різний (позитивний або негативний) взаємний вплив. При цьому позитивний вплив спричинює саме такий взаємобмін, котрий передбачає збагачення культур та їх розвиток.

Поділяємо й позицію (Гутиряк, 2022: 207), яка, висвітлюючи особливості міжкультурної комунікації, наголошує на важливості взаємодії декількох її учасників, у яких мають бути сформовані емоційна, аналітична, креативна, поведінкова компетенції задля ефективного розгортання зазначених комунікації та взаємодії.

Натомість (Дівінська, 2021: 148) розкриває сутність міжкультурної комунікації як таке явище, котре актуалізує іншомовну, соціальну, інтеркультурну та соціокультурну компетентності, які в їхньому системному вияві забезпечують успішність взаємодії особистості з представниками інших народів та вияв толерантності до їхніх культур.

У цьому смисловому полі акцентується на важливості забезпечення успіху міжкультурної комунікації за умов дотримання норм вербальної та невербальної поведінки, усвідомлення значення культурно-історичних чинників розвитку суспільства, досягнення взаємної адаптації та взаємного розуміння (Еніс, 2017: 66).

Цілком правомірно наполягається на тому, що міжкультурну комунікацію має сенс репрезентувати як сукупність диверсифікованих форм відносин та спілкування між окремими людьми та групами, що представляють різні етноси та культури. Важливою в контексті нашого дослідження є позиція про те, що сучасний фахівець або професіонал має

володіти окрім іноземних мов глибокими знаннями про культурні надбання народів, їхні уявлення, етичні та релігійні цінності, котрі визначають особливості комунікативної поведінки (Кобринець, Малець, 2020: 47).

У окресленому дослідницькому ракурсі цілком доречно наголошується на необхідності забезпечення в ході міжкультурної взаємодії діалогізації, рівності культур та свободи самовираження кожного індивіда (Дутчак, 2022: 1). Педагогічно цінним, на нашу думку, є положення дослідниці про необхідність дотримання основних стратегій міжкультурної взаємодії, як-от опора на гуманістичні цінності, котрі поділяють представники будь-якої національності (захист свободи, гідності, прав, вияв прагнення до самореалізації); критичне звернення до минулого свого народу, яке б збагачувало та розкривало нові обрії для соціального розвитку; сприйняття кожного етносу як «іншого», а не «меншого», що дозволяє уникнути ситуацій продукування центру й периферії; забезпечення індивідуалізації навчання, що відкриває можливості для самоствердження та самовтілення, вияву толерантності та взаєморозуміння; застосування на практиці реальних шляхів з розширення можливостей членів соціуму задля трансформації та розвитку останнього.

Саме в основі такого виду комунікації полягає міжкультурна взаємодія, котра передбачає «взаємопроникнення культурно-комунікативних смислів, досягнення взаєморозуміння з урахуванням і збереженням «національної картини світу», їх взаємозбагачення в соціокультурному й духовному планах» (Козак, 2013: 109). Передумовою успішності міжкультурної комунікації є перехід до діалогу та відмова від негативних стереотипів.

Науковці, досліджуючи вплив глобалізаційних процесів на особливості міжкультурної взаємодії, акцентують на важливості ущільнення мережі комунікацій, що сприяє успішному взаємопорозумінню, не дивлячись навіть на певні розбіжності, суперечності та відмінності, котрі існують у світовому міжкультурному просторі (Поліщук, Сабрі, 2019: 44).

У цьому контексті має сенс акцентувати на науковій позиції, відповідно до якої міжкультурна компетентність здобувачів вищої освіти відображає здатність до пізнання власної культури, а також культури, мови, позитивних сторін поведінки інших народів, вміння ці знання та вміння реалізовувати у багатокультурному просторі та ефективно взаємодіяти з іншими, виявляючи толерантність, емпатію, національну ідентичність (Філіппова, 2014: 1).

Дослідження наукових праць свідчить, що, у свою чергу, міжкультурна взаємодія представляє собою обмін знаннями та вміннями, що сприяє ознайомленню з культурною спадщиною, традиціями, способом життя інших етносів. Це дозволяє поглибити знання особистості, збагатити її внутрішній світ, виховувати гуманістичні цінності (Алтухова, 2015: 21).

Наголосимо, що на важливості усвідомлення цінностей громадянського суспільства, формування вмінь ефективної взаємодії з іншими у роботі в команді, критичного мислення, використання знань у практичних ситуаціях, володіння державною та іноземною мовами як одних з важливих передумов сталого розвитку соціуму, зазначається в стандарті вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Наказ МОН, 2019: 7).

Проведений аналіз наукових джерел переконує у доцільності розуміння сутності поняття «компетентність міжкультурної взаємодії у майбутніх бакалаврів філології» як здатності до вивчення надбань культури, мови, особливостей життєдіяльності, поведінки та спілкування представників різних народів задля успішного здійснення завдань професійної діяльності.

Переходячи до характеристики структури цієї компетентності, слід зупинитися на тому, що, наприклад, виокремлюються такі важливі компоненти готовності студентів до організації міжкультурної взаємодії школярів, як-от аксіологічний, інформаційно-знанієвий, процедурно-діяльнісний. При цьому аксіологічний компонент віддзеркалює інтелектуально-пізнавальні, професійно-комунікативні, соціально-групові ціннісні орієнтири; інформаційно-знанієвий компонент містить знання двох основних блоків – культурологічні та педагогічні; процедурно-діяльнісний компонент передбачає декілька груп умінь, наприклад, інформаційно-дослідницькі, проєктивні, організаційні, комунікативні та самооціночні (Алтухова, 2015: 163).

У цьому аспекті, висвітлюючи структуру міжкультурної компетентності, є доречним дотримуватися позиції про необхідність визначення таких компонентів: когнітивного (знання про культури інших народів), інтраособистісного (внутрішній стан особистості, власного «Я») та міжособистісного (здібність взаємодіяти з представниками різних культур, толерантно поводити себе з іншими у процесі міжкультурної взаємодії) (Філіппова, 2014: 1).

Оскільки у міжкультурній взаємодії в освітньому процесі важливим є вміння долати педагогічні бар'єри, набуває значущості наукова позиція,

відповідно до якої структуру, наприклад, компетентності запобігання та подолання педагогічних бар'єрів, доцільно представляти такими компонентами, як-от мотиваційним (потреби, ставлення, інтереси), когнітивним (знання, що відображають проблеми запобігання та подолання педагогічних бар'єрів), діяльнісно-практичним (вміння емпатії, управління емоціями, перцепції, експресії, діагностування, прогнозування, конструювання, комунікації тощо), особистісним (якості та саморегуляція) (Глазкова, 2013: 115).

Аналіз та узагальнення окреслених вище положень переконує в необхідності виокремлення таких структурних компонентів компетентності міжкультурної взаємодії майбутніх бакалаврів філології, як-от ціннісний, теоретичний, процесуальний.

Наголосимо, що ціннісний компонент відзеркалює прагнення пізнавати мову та культуру інших народів, їхній спосіб буття, світогляд, традиції. Специфіка професійної підготовки бакалаврів філології спричинює віднесення до цього компонента також інтересу до лінгвокраїнознавства, теоретичної та прикладної лінгвістики, методики навчання іноземної мови, проблем розробки та реалізації інноваційних прийомів викладання мов у закладах освіти.

Теоретичний компонент репрезентований знаннями про культурну спадщину народів, мова яких вивчається, та культурне надбання представників різних етносів у академічній групі, закладі вищої освіти, регіоні, країні. Значущими, на нашу думку, є також знання професійно-лінгвістичного та професійно-педагогічного характеру, що ґрунтуються на можливості до працевлаштування бакалаврів філології у якості вчителів та перекладачів.

Натомість процесуальний компонент містить вміння взаємодії з представниками різних культур, ефективної комунікації з ними. У професійно-педагогічній діяльності бакалаврів філології стає пріоритетним розвиток особистості кожного учня на засадах плюрилінгвізму та багатокультурності. У аспекті перекладацької діяльності набувають значущості вміння володіти прийомами ознайомлення інших людей з кращими культурними надбаннями різних народів світу.

Акцентуємо, що важливим методом формування всіх окреслених вище компонентів компетентності міжкультурної взаємодії є самостійна робота здобувачів вищої освіти.

Самостійна робота майбутніх бакалаврів філології спрямована на розвиток абстрактного, критичного мислення студентів, оволодіння ними сучасними науковими знаннями, ефективно опра-

цювання та застосування в практичних ситуаціях нової інформації, виявлення проблем та пошук кращих шляхів до їх самостійного вирішення (Князян, Панченко, Весна, 2022: 167).

Для того, щоб самостійна робота в аспекті результативного формування у здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня компетентності міжкультурної взаємодії набула більшої організованості, нами були розроблені самостійні завдання двох основних видів, а саме:

- самостійно-аналітичні;
- самостійно-продуктивні.

Зазначимо, що самостійно-аналітичні завдання передбачали проведення аналізу певних понять, дефініцій, висловлювань, наукових позицій з проблем підвищення ефективності міжкультурної взаємодії представників різних народів.

Натомість самостійно-продуктивні завдання мали на меті розробку певних методичних прийомів, засобів їх реалізації в навчально-виховному процесі закладів освіти.

Отож серед ефективних самостійно-аналітичних завдань, котрі були впроваджені у процесі викладання навчальної дисципліни «Методика навчання іноземних мов у загальноосвітній школі», має сенс назвати такі:

– як за різними словниками висвітлюється сутність понять «взаємодія», «кооперація», «співпраця», «співробітництво», «дружба»? Запропонуйте власне визначення кожного з цих термінів;

– поміркуйте над висловлюваннями М. Монтеня про сенс та призначення дружби: «Dans la véritable amitié, celui qui donne est l'obligé; Tout y est abandon: deux âmes n'en font qu'une», «L'amitié, c'est une chaleur générale et universelle, tempérée, au demeurant, et égale» (Montaigne, 2023: 1). Чи Ви згодні з ними? Аргументуйте Вашу думку «за» або «проти»;

– проаналізуйте визначення поняття «міжкультурна взаємодія школярів», запропоноване Г. Алтуховою: «це є обмін знаннями та вміннями, який сприяє ознайомленню з культурами, ціннісними орієнтирами, традиціями, ознаками способу життя інших народів, що веде до збагачення внутрішнього світу учнів і вихованню у них толерантності, взаємоповаги, альтруїзму» (Алтухова, 2015: 21); чи згодні Ви із запропонованим підходом? Яким би чином Ви розкрили суть цього терміну?

– прокоментуйте визначення поняття «готовність майбутніх учителів до організації міжкультурної взаємодії школярів»: «це є сукупність ціннісних орієнтирів студентів, знань про суть, структуру, засоби міжкультурної взаємодії учнів, умінь розробляти ефективні прийоми її

організації в мультикультурному класі» (Алтухова, 2015: 163). Сформулюйте структурні компоненти зазначеної готовності, схарактеризуйте їх.

Поряд з цим до самостійно-продуктивних завдань були віднесені зазначені нижче:

- підберіть методи оцінки зацікавленості учнів різного шкільного віку в проблемах міжкультурної взаємодії у Вашому місті;

- класифікуйте матеріал до лекції «Міжкультурна взаємодія та розвиток соціуму», розробіть для старшокласників з використанням цього матеріалу PowerPoint презентацію;

- запропонуйте програму конкурсу для учнів середньої загальноосвітньої школи про культурну спадщину народів, які мешкають у Вашому регіоні;

- з використанням платформи «Kahoot!» розробіть методичні прийоми для перевірки знань учнів про сутність, роль та функції міжкультурної взаємодії;

- розробіть, використовуючи сервіс LearningApps, вправи для розширення соціокультурних знань та вмінь учнів, що сприяє більш високій результативності міжкультурної взаємодії між ними;

- на базі мультимедійних технологій утворіть серію уроків з іноземної мови, метою яких є формування інтересу школярів до культур народів, мову яких вони вивчають, та представники яких є їхніми однокласниками.

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити сутність поняття «компетентність міжкультурної взаємодії у майбутніх бакалаврів філо-

логії» як здатність до вивчення культури, мови, життєдіяльності, поведінки, спілкування представників різних народів задля успішної реалізації професійних завдань. Основними компонентами компетентності міжкультурної взаємодії майбутніх бакалаврів філології є ціннісний, теоретичний, процесуальний. Ціннісний компонент відображає прагнення до пізнання мови та культури інших народів, їхніх традицій, особливостей життєдіяльності, світогляду; інтерес до освітніх компонентів, що репрезентують мову, культурне надбання народів та інноваційні методи навчання міжкультурної взаємодії учнів. Теоретичний компонент віддзеркалює знання про культурну спадщину різних народів регіону, країни та світу, а також професійно-лінгвістичні та професійно-педагогічні знання. Процесуальний компонент відбиває вміння взаємодіяти з представниками різних культур, спілкуватися з ними, забезпечувати багатокультурне виховання учнів, ознайомлювати інших людей з досягненнями культури народів світу. Важливим методом формування компонентів компетентності міжкультурної взаємодії є самостійна робота здобувачів вищої освіти, котра була впроваджена з використанням завдань двох видів: самостійно-аналітичних та самостійно-продуктивних.

Окреслене дослідження передбачає перспективне вивчення проблем розробки системи творчої діяльності, проектного навчання для підготовки майбутніх бакалаврів філології до ефективної міжкультурної взаємодії в соціумі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алтухова Г. М. *Підготовка майбутніх учителів до організації міжкультурної взаємодії школярів*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2015. 215 с.
2. Глазкова І. Я. *Теоретико-методичні засади формування у майбутніх учителів компетентності запобігання і подолання педагогічних бар'єрів у процесі професійної підготовки*: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Харків, 2013. 565 с.
3. Григор, О. Консенсус як чинник міжкультурної взаємодії в умовах соціокультурної глобалізації. *Вісник Прикарпатського університету*. Політологія. 2018. Вип. 12. Т. 1. С. 166–173.
4. Гутиряк, О. Міжкультурна комунікація: до визначення поняття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 47. Т. 2. С. 205–208. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-2-32>
5. Дівінська, Н. Діяльність міжнародних організацій у формуванні готовності суб'єктів освітнього процесу до міжкультурної комунікації. *Проблеми освіти*. 2021. Вип. 2(95). С. 143–156.
6. Дутчак, І. *До проблеми міжкультурної взаємодії*. <http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/1041/> (дата звернення: 16.12.2022).
7. Еніс, О. М. Поняття міжкультурної комунікації у психолого-педагогічній літературі. *Науковий вісник Південно-українського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського*. 2017. № 1(114). С. 63–67.
8. Князян М. О., Панченко І. В., Весна Т. В. Самостійна робота з використанням франкомовного пісенного матеріалу в процесі підготовки майбутніх бакалаврів філології. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2022. № 10(15). С. 164–175. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-10\(15\)-164-175](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-10(15)-164-175)
9. Кобринець О.С., Малець І.В. До проблеми вивчення міжкультурної комунікації у процесі навчання іноземної мови. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 24. Т. 2. С. 42–48.
10. Козак А. В. Міжкультурна комунікація у контексті діалогу культур. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Сер.: Філологічні науки: зб. наук. пр. / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 118. С. 106–110.

11. Наказ МОН України від 20.06.2019 № 869. *Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*. Київ, 2019. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdeni%20standarty/2021/07/28/035-Filolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf>
12. Поліщук А.В., Сабрі С.С. Особливості міжкультурної взаємодії у процесі глобалізації. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 40–44. <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1659>
13. Філіппова, І. Ю. *Формування та розвиток міжкультурної компетенції як важливе завдання університетської освіти*. 2014. <https://www.inforum.in.ua/conferences/12/8/56>.
14. Montaigne, M. *L'amitié et la philosophie*. URL: <https://la-philosophie.com/citations-amitie> (дата звернення: 15.01.2023).

REFERENCES

1. Altukhova G. M. *Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do orhanizatsii mizhkulturnoi vzaiemodii shkolariv* [Training of Future Teachers to Organize the Cultural Interaction of Pupils]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Odesa, 2015. 215 s. [in Ukrainian].
2. Glazkova I. Ya . *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia u maibutnikh uchyteliv kompetentnosti zapobihannia i podolannia pedahohichnykh barieriv u protsesi profesiinoi pidhotovky* [Theoretical and Methodological Principles of Formation of Competence of Preventing and Overcoming Pedagogical Barriers in Future Teachers' Professional Training]: dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04. Kharkiv, 2013. 565 s. [in Ukrainian].
3. Gryhor, O. Konsensus yak chynnyk mizhkulturnoi vzaiemodii v umovakh sotsiokulturnoi hlobalizatsii. [Consensus as a factor of intercultural interaction in the conditions of sociocultural globalization]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Politolohiia*. 2018. Vyp. 12. T. 1. S. 166–173. [in Ukrainian].
4. Gutyriak, O. Mizhkulturna komunikatsiia: do vyznachennia poniattia [Intercultural communication: to the definition of the concept]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 2022. Vyp. 47. T. 2. S. 205–208. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-2-32> [in Ukrainian].
5. Divinska, N. Diialnist mizhnarodnykh orhanizatsii u formuvanni hotovnosti subiektiv osvitnoho protsesu do mizhkulturnoi komunikatsii [Activities of international organizations in shaping the readiness of subjects of the educational process for intercultural communication]. *Problemy osvity*. 2021. Vyp. 2(95). S. 143–156. [in Ukrainian].
6. Dutchak, I. *Do problemy mizhkulturnoi vzaiemodii* [To the problem of intercultural interaction]. URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/1041/> (data zvernennia: 16.12.2022). [in Ukrainian].
7. Enis, O. M. Poniattia mizhkulturnoi komunikatsii u psykholoho-pedahohichnii literaturi [Concept of intercultural communication in psychological and pedagogical literature]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K.D.Ushynskoho*. 2017. №1(114), S. 63–67. [in Ukrainian].
8. 6. Kniiazian M. O., Panchenko I. V., Vesna T. V. Samostiina robota z vykorystannia frankomovnoho pisennoho materialu v protsesi pidhotovky maibutnikh bakalavriv filolohii [Independent work on the use of French language song material in the process of training future bachelors of philology]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriia «Pedahohika», Seriia «Psykholohiia», Seriia «Medytsyna»*. 2022. № 10(15). S. 164–175. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-10\(15\)-164-175](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-10(15)-164-175) [in Ukrainian].
9. Kobrynets O.S., Malets I.V. Do problemy vyvchennia mizhkulturnoi komunikatsii u protsesi navchannia inozemnoi movy [To the problem of studying intercultural communication in the process of learning a foreign language]. *Innovatsiina pedahohika*. 2020. Vyp. 24. T. 2. S. 42–48. [in Ukrainian].
10. Kozak A. V. Mizhkulturna komunikatsiia u konteksti dialohu kultur [Intercultural communication in the context of the dialogue of cultures]. *Naukovi zapysky [Kirovohradskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka]. Ser.: Filolohichni nauky: zb. nauk. pr. / Kirovohrad. derzh. ped. un-t im. Volodymyra Vynnychenka*. Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2013. Vyp. 118. S. 106–110. [in Ukrainian].
11. Nakaz MON Ukrainy vid 20.06.2019 №869. *Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 035 «Filolohiia» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity* [On the approval of the standard of higher education in specialty 035 «Philology» for the first (bachelor's) level of higher education]. Kyiv, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdeni%20standarty/2021/07/28/035-Filolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf> [in Ukrainian].
12. Polishchuk A.V., Sabri S.S. Osoblyvosti mizhkulturnoi vzaiemodii u protsesi hlobalizatsii. [Peculiarities of intercultural interaction in the process of globalization]. *Molodyi vchenyi*. 2019. № 10 (74). S. 40–44. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1659> [in Ukrainian].
13. Filippova, I. Yu. *Formuvannia ta rozvytok mizhkulturnoi kompetentsii yak vazhlyve zavdannia universytetskoj osvity* [Formation and development of intercultural competence as an important task of university education]. 2014. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/12/8/56>. [in Ukrainian].
14. Montaigne, M. *L'amitié et la philosophie*. [Friendship and Philosophy.]. URL: <https://la-philosophie.com/citations-amitie> (data zvernennia: 15.01.2023). [in French].